

Martin de Ugalde, Venezuela en la retina

Andoni Alonso

El Mundo del País Vasco, 1992-05-26.

Las imágenes caraqueñas se mantienen presentes. El recuerdo del Generalísimo persiste. Venezuela está muy cerca, aunque los kilómetros de separación sean varios miles.

Martín de Ugalde (Andoain, 1921) retrata en sus tres últimas obras sus vivencias en aquel país, desde el punto de vista del periodista y del escritor de cuentos que narra las formas de vida venezolana y de los inmigrantes.

El escritor guipuzcoano refleja sus veintitrés años de estancia en Venezuela, un periodo de alejamiento de su Euskadi natal, obligado por la situación política que le llevó al exilio. "Nuestras vidas cambiaron totalmente con Franco", recuerda.

De la nueva tierra y los inmigrantes y *De la inmensa soledad del Hombre* son los dos últimos volúmenes de cuentos publicados por Martín de Ugalde, en la colección *Amerika eta Euskaldunak*, de Anthropos.

Rico estilo

En el primero, los temas giran en torno al exiliado o inmigrante, mientras que en el segundo su estilo rico de imágenes se asemeja al de "los cuentos sudamericanos", tanto por los temas, como por la forma de relatar.

A estos dos libros se une otro de reciente publicación, *Mientras tanto fue creciendo la ciudad*, un relato de sus propias vivencias y la situación de los inmigrantes en Venezuela, pero con un estilo más periodístico o de historiador.

Llegó con 25 años a Venezuela. "Aquel país supuso la libertad para mí. Aquí no podía escribir ni una línea porque estaba fichado y muy controlado", comenta.

Trabajó como vendedor de seguros, electricidad y en una planta de la General Motors, pero sentía la necesidad de escribir. "De joven leí mis primeros libros de piratas de Salgari y me conmocionó", explica.

Aquel contacto con las letras descubrió su afán por escribir. Buscó trabajo en diarios venezolanos, sin suerte. Dos años en Chicago le concedieron el título de periodista y su fortuna varió. "Entré en una revista semanal de Venezuela y dejé mi labor en los boletines *Eusko Gaztedi* y *Euzkadi* del Centro Vasco de Venezuela. Poco a poco, inicié mi acercamiento hacia la literatura a través del periodismo", añade.

Historia y euskera

La extensa serie de casi cuarenta publicaciones, volúmenes de historia del País Vasco, cuentos, novelas... de este escritor de más de 70 años comenzaron a nacer.

No se limita su actividad a la escritura, porque la política también ha tenido algo que ver en su vida. "Fui consejero en el exilio con Leizaola, pero a mí lo que me gustaba era escribir", señala.

Su pasión por la escritura acompaña a un constante servicio al euskera. Actualmente, forma parte del Consejo de Redacción de *Egunkaria*, una realidad con mejores resultados que su intentona de 1977 de buscar un espacio más adecuado al euskera en el diario *Deia*.

En estos momentos, prepara una obra biográfica sobre el ministro de Justicia de la República, Manuel de Irujo, además de una novela en euskera con el País Vasco por tema central.

Martin Ugalde: "Euskera herriaren ahoan egoteko egina da"

Andoni Alonso

El Mundo, 1993-04-05.

Martin de Ugaldek, Andoaingo idazlea eta euskalzalea, gaur jasotzen du Bilbon Korrikaren homenaldia. Euskeraren lasterketaren azken kilometroa berak beteko du. Euskaldunon Egunkariaren sorkuntzaren pertsonaia ezinbestekoa eta euskal literaturaren egile garrantzitsuak euskeraren aldeko lanetan jarraitzen duena, 71 urte dituela.

Galdera.– Nola jasotzen duzu Korrikak eskeinitako homenaldi herrikoa?

Erantzuna.– Ohore haundia da. Niretzat ohore bat da nire euskeraren atxikitasun horretaz norbait gogoratzea, baina uste dut batek egiten duen lana bakoitzak bere kontzientziaren aurrean egiten duela eta ez nork edo zer esango duenaren arabera.

G.– Zergatik zu?

E.– Lan asko egin dut euskeraren alde, baina esan zidatenean aurten nahi zutela ni homendua izatea, jende asko dagoela esan nien, ni baino zaharragoak eta nik baino gauza gehiago egin dutenak. Beno, gero, poz haundiz onartu nuen homenaldia.

G.– Betidanik ibili zara euskaren munduan...

E.– Egia esan, euskara gai izanik egin ditudan gauza guztiak oso garrantzitsuak dira niretzat. Frankismo bukatzean eta exiliotik etortzean eskeini zizkidaten politiko postu batzu, baina ez nuen interesik izan eta ez nuen hartu, niretzat politika da erresistentziako lan bat, baina ez nire ogibide bezala. Ez dut tripik politiko izateko.

G.– Halaere, Eusko Jaurlaritzan kargu bat onartu zenuen.

E.– Bai horrela da. Esan zidatenean euskeraren zuzendaritza hartzeko onartu nuen, niretzako euskera bide bat delako, eta hiru urte egin nituen Garaikoetxearekin, ondoren DEIA euskeraren buru bezala egon nintzen.

G.– Baina politikoeekin ez zara ondoegi moldatzen.

E.– Gauza gogorra izandu da eta ni 38 urte izandu naiz PNVkoa, nire aitona PNVkoa zen eta nire aita ere bai. Horrenbeste denbora hor egon eta gaur, nire jokabidea kritikoa delako, laguntza gutxi jasotzen duzu.

G.– Zer iruditzen zaizu Eusko Jaurlaritzako jarrera Euskaldunon Egunkariaren kontra?

E.– Oso mindua nago Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren buru den Joseba Arregirekin. Berak hartu duen gure kontrako jarrera oso itsusia da eta ez da justua. Mamuak jartzen ditu guk egiten ditugun gauzen aurrean, eta guk bakarrik euskera bultzatzeko egiten dugu lan.

G.– Kritikoegi izateagatik izango al da oposizio hori?

E.– Euskera ez da gorria, ez txuria, ez berdea, eta ez da kaja batetan gordetzeko, herriaren ahoan egoteko baizik.

G.– Noraino iritsiko zinake euskera defendatzen?

E.– Barandiaranek behin aitek infernutik etorri eta galdetzen baldin badit infernura joateko euskera ikastera, baietz esango nion". PSOEek, bihar, jarriko balitu eskolak kanpotarrei euskera ikasteko egongo nintzateke beraiekin, zeren ni libre naiz, ez nago inorekin euskerarekin baizik, eta euskerak baditu nahiko lan eta zailtasun mantentzeko. 6.000 urte ditu gure hizkuntzak, erromatarrek ez ziren gauza izan gure euskera akatzeko eta guk ezin dugu euskera lurperatu.

G.– Egunkariak nola laguntzen du euskeraren bultzapenerako?

E.– Nik uste dut gaurko euskera eskola hobereana ikasteko euskal egunkaria dela. Irratian eta telebistan lehenengo entzundako eta ikusitako herriak Egunkarian aurkitzen dituzu, eta horrela errazago ulertzen da informazioa, euskarari hurbilduz. Hizkuntza bati buruz egunkarietan asko ikasten da.

G.– Euskera protagonista da zure liburuetan ere.

E.– Idatzi asko egin dut, baina hasieran, Benezuelatik etorri nintzenean, ez nintzen gauza euskera literarioa erabiltzeko. Baina azkenean gai ikusi nuen nire burua eta hamar urte hauetan euskeraz besterik ez dut egin.

G.– Eta proiektuak...

E.– Dauzkat mila gauza, ipui batzuk dauzkat egiteko. Ahal dudana egin dut eta oraindik denbora gehiago daukat idazteko, beti nire lemari erantzuna ematen "Harrokeriarik gabe eta bildurrik gabe".

G.– Zein da argitaratutako azken lana?

E.– *Erroetatik mintzo*, AEKak argitaratua. Hor jaso dizkidate Benezuelan eta hemen idatzi nituen euskerazko testu batzu, nire antzerkitxo bat, semeak irakurtzeko materiala, panpinak nola egin eta abar.

G.– Benezuelan pasa zenuen 22 urte exilioan.

E.– Benezuela da niretzako nire beste aberria. Gerra denboran han bildu ginen familia osoa, kriollon ahalegindu nintzen idazten. Nire semeak han jaiokak dira, Benezuelak asko esaten dit, baina tristetzen nau gaur asko jaitsi delako, arazo politiko eta ekonomikoak, han ustelkeri haundiak daude eta min haundia sortzen dit, halako herri ederra horrela ikustea.